

3. B. KÆRLIGHED ER SAMVITTIGHEDENS SAG

*“Men summen af buddet er kærlighed af et rent hjerte,
og af en god samvittighed, og af en uskrømtet tro”.*

Paulus’ Første Brev til Timotheus 1,5.

Dersom man med et eneste ord skulle angive og betegne den sejr, kristendommen har vundet over verden, eller endnu rigtigere den sejr, hvorved den har mere end overvundet verden (da kristendommen jo aldrig har villet sejre verdsligt), den uendelighedens forandring, som kristendommen tilsigter, hvorved i sandhed alt er blevet, som det var, og dog i uendelighedens forstand alt nyt (thi kristendommen har aldrig været ven af nyhedskram) – så ved jeg intet kortere, men heller intet mere afgørende end dette: Den har gjort ethvert menneskeligt forhold mellem menneske og menneske til et samvittighedsforhold.

Kristendommen har ikke villet styrte regeringer fra tronen for at sætte sig selv på tronen, den har i udvortes forstand aldrig stridt om pladsen i den verden, af hvilken den ikke er, (thi i hjertets rum, hvis den der finder plads, tager den dog ingen plads i verden), og dog har den uendeligt forandret alt det, som den lod, og som den lader bestå.

Som nemlig blodet banker i hver en nerve, således vil kristendommen med samvittighedsforholdet gennemtrænge alt. Forandringen er ikke i det udvortes, ikke i det tilsyneladende, og dog er forandringen uendelig, som hvis et menneske i stedet for blod i sine årer havde hin guddommelige væske, om hvilken hedenskabet drømte – således vil kristendommen indånde det evige liv, det guddommelige i menneskeslægten.

Derfor har man sagt, at de kristne var et folk af præster, og derfor kan man, når man betænker samvittighedsforholdet, sige, at det er et folk af konger. Thi tag det ringeste, det mest oversete tjenestemenneske, tænk dig, hvad vi kalder en rigtig enfoldig, fattig, stakkels arbejdskone, der erhverver sit udkomme ved det ringeste arbejde: Hun har kristeligt forstået lov til, ja, vi beder hende ret indstændigt i kristendommens navn, at hun vil gøre det, hun har lov til, mens hun udfører sit arbejde talende med sig selv og med Gud, hvad der ingenlunde sinker arbejdet, hun har lov til at sige: “Jeg gør dette arbejde for daglønnen, men at jeg gør det så omhyggeligt, som jeg gør, det gør jeg – for samvittighedens skyld.”

Ak, verdsligt er der kun et menneske, et eneste, der ingen anden forpligtelse erkender end samvittighedens: Det er kongen. Og dog

har hin ringe kone kristeligt forstået lov til kongeligt at sige til sig selv for Gud: "Jeg gør det for samvittighedens skyld!"

Bliver konen misfornøjet, fordi intet menneske vil høre på denne tale, så viser det blot, at hun ikke er kristeligt sindet, ellers synes jeg dog, at det kan være nok, at Gud har tilladt mig at tale således med ham – begærligt at forlange ytringsfrihed i denne henseende er en stor dårskab mod sig selv; thi der er visse ting og deriblandt i særdeleshed inderlighedens hemmeligheder, som taber ved at offentliggøres, og som er ganske tabte, når offentliggørelsen er blevet det vigtigste, ja, der er hemmeligheder, som i så fald ikke blot er tabte, men ligefrem blevet meningsløshed.

Kristendommens guddommelige mening er i fortrolighed at sige til ethvert menneske: "Hav ikke travlt med at forandre verdens skikkelse eller dit vilkår, som hvis du – for at blive ved eksemplet – i stedet for at være en stakkels arbejdskone måske kunne drive det til at blive kaldet madam, o nej, tilegn dig det kristelige, og da skal det vise dig et punkt udenfor verden, ved hjælp af dette skal du bevæge himmel og jord, ja, du skal gøre det endnu vidunderligere, du skal bevæge himmel og jord så stille, så let, at ingen mærker det."

Dette er kristendommens undergerning, vidunderligere end det at forvandle vand til vin, denne undergerning, i al stilhed, uden noget tronskifte, ja, uden at en hånd rører sig; det er at gøre ethvert menneske guddommeligt forstået til en konge så let, så behændigt, så vidunderligt, at verden i en vis forstand ikke behøver at få det at vide.

Thi i verden udenfor, der skal og bør kongen være den eneste, som hersker efter sin samvittighed, men at adlyde – for samvittighedens skyld skal være enhver tilladt, ja det kan ingen, ingen forhindre. Og der indenfor, der langt inde, hvor det kristelige bor i samvittighedsforholdet, der er alt forandret.

Se, verden gør alarm blot for at opnå en lille forandring, sætter himmel og jord i bevægelse for ingenting, som bjerget, der føder en mus: Kristendommen gør i al stilhed uendelighedens forandring, som var det ingenting. Det er så stille, som intet verdsligt kan være, så stille, som kun en afdød og inderligheden kan være; hvad er og kristendommen andet end inderlighed!

Således forvandler kristendommen ethvert forhold mellem menneske og menneske til et samvittighedsforhold således også kærlighedens. Det er dette, vi nu ville betragte, at kristelig forstået

er kærlighed samvittighedens sag.

I de forelæste apostoliske ord indeholdes der åbenbart et dobbelt – først “summen af buddet er kærlighed”. Dette har vi i den foregående overvejelse udviklet, idet vi dog knyttede betragtningen til et andet ord, at kærlighed er lovens fylde. Men dernæst er det indeholdt i vor tekst: Når kærlighed skal være summen af buddet, da må den være af et rent hjerte og af en god samvittighed og af en uskrømtet tro.

Dog vælger vi at samle opmærksomheden på den ene bestemmelse, at kærlighed er samvittighedens sag, i hvilken også de to er væsentlig indeholdt, og til hvilken de er væsentlige at henhøre.

At nu en bestemt art af kærlighed kristeligt er gjort til en samvittighedssag, det er enhver tilstrækkeligt bekendt. Vi taler om ægteskabet. Førend kirkens tjener forener de to til det samliv, der har været deres hjertes valg, hvorom han dog ikke spørger dem, spørger han dem først hver især: Har de rådført dem med Gud og med deres samvittighed.

Altså kirkens tjener henfører kærligheden til samvittigheden, hvorfor han jo og taler på en måde som fremmed til dem – uden at bruge fortrolighedens “du”; han lægger de to hver især på hjerte, at det er en samvittighedssag, han gør et hjerteanliggende til en samvittighedssag.

Bestemtere og tydeligere kan dette dog vel ikke udtrykkes, og dog er der endnu et udtryk for den samme betragtning indeholdt i spørgsmålets form, eller i at hver især spørges. At spørge den enkelte er det almindeligere udtryk for samvittighedsforholdet, og derfor er det netop også kristendommens væsentlige betragtning af menneskeslægten først og fremmest at betragte alle disse utallige hver for sig, hver især som den enkelte.

Kirkens tjener spørger altså de to, hver især, om han har rådført sig med Gud og med sin samvittighed. Dette er den uendelighedens forandring, som i kristendommen foregår med elskov. Den er, som alle kristendommens forandringer, så stilfærdig, så skjult – fordi den kun tilhører det skjulte menneskes inderlighed, den stille ånds uforkrænkelige væsen.

Hvilke afskyeligheder har verden ikke set i forholdet mellem mand og kvinde, at hun – dyrisk næsten – var et ringeagtet væsen i sammenligning med manden, et væsen som af en anden art; hvorledes er der ikke blevet kæmpet for verdsligt at indsætte kvinden i lige ret med manden: Men kristendommen gør blot uendelighedens forandring og derfor i al stilhed.

Udvortes bliver på en måde det gamle; thi manden skal være kvindens herre, hun ham underdanig; men i inderligheden er alt